

Mesleki ve Teknik Lise Öğrencilerinin Siber Aylaklık Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi¹

An Investigation of the Cyberloafing Levels of Vocational and Technical High School Students According to Different Variables²

Deniz Mertkan GEZGİN³, Tuğba KAMALI ARSLANTAŞ⁴, Evren ŞUMUER⁵

Geliş Tarihi
Submitted by

16.10.2017

Kabul Tarihi
Accepted by

06.01.2018

Öz

Bu çalışmanın amacı, mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylaklık düzeylerinin cinsiyet, sınıf, kullanılan sosyal medya hesabı sayısı, derslerde kullanılan cihaz türü ve sosyal medyayı kontrol etme sıklıkları açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Çalışmanın katılımcılarını Mesleki ve Teknik Lisede Bilişim Teknolojileri alanında öğrenim gören, mesleki derslerinde bilgisayara erişimi olan ve derslerinde mobil telefonlarını serbest bir şekilde kullanan 145 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri Siber Aylaklık Ölçeği ve demografik bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır. Bulgular incelendiğinde, öğrencilerin siber aylaklık düzeylerinde cinsiyet ve öğrenim görülen sınıfa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmazken, derste yoğun olarak kullanılan cihaz türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca bulgular, öğrencilerin siber aylaklık düzeylerinin takip ettikleri sosyal medya hesabı sayısı ve sosyal medyayı kontrol etme sıklığına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Bu sonuçlar, akıllı telefon ve sosyal medya kullanımının mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylaklık davranışları üzerinde etkisi olduğunu göstermektedir. Çalışmada öğrencilerin siber aylaklık davranışlarının azaltılmasına ve ileride siber aylaklık üzerine araştırma yürütecek araştırmacılara yönelik bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Siber aylaklık • meslek lisesi öğrencileri • sosyal ağlar • akıllı telefon.

Abstract

The aim of this study was to examine whether the cyberloafing levels of vocational and technical high school students differ in terms of gender, grade level, the number of social media accounts, the type of device used in class, and the frequency of social media use. The participants of the study consisted of 145 vocational and technical high school students in the field of Information Technologies, who had access to computers and were allowed to use their mobile phones in their vocational courses. Data were collected using Cyberloafing Scale and demographics form. In the analysis of the data, independent-samples t-tests and one-way analysis of variance (ANOVA) were used. The findings showed that there was no statistically significant difference in the cyberloafing levels of the students in terms of their gender and grade level. However, there was a statistically significant difference in the cyberloafing levels of the students in terms of the type of device they used intensively in class. Moreover, the findings indicated that the cyberloafing levels of the students differed significantly with respect to the number of social media accounts and the frequency of social media use. These findings pointed that the use of smartphone and social media has an impact on the

¹Bu çalışmanın ilk taslağı 5th International Instructional Technologies ve Teacher Education Symposium (ITTES 2017)'da sunulmuş ve özet metin olarak basılmıştır.

²The first draft of this study was presented at the 5th International Instructional Technologies ve Teacher Education Symposium (ITTES 2017).

³Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü. E-posta: mertkan@trakya.edu.tr

⁴Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü. E-posta: tugbakamaliarslantas@aksaray.edu.tr

⁵Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü. E-posta: sumuer@kocaeli.edu.tr

cyberloafing behaviour of vocational and technical high school students. This study offered some suggestions regarding the cyberloafing behaviours of the students and further studies on cyberloafing.

Keywords: Cyberloafing • vocational high school students • social networks • smart phone.

Extended Abstract

Introduction

Cyberloafing is defined as the behavior of students who use the Internet for several purposes other than classroom activities. Particularly, as smart phones, social media and social networks have become more popular and widespread among the students, the tendency towards cyberloafing seems to be increased even more. The aim of this current study was to examine vocational and technical high school students' cyberloafing level in terms of gender, grade level, the number of social media accounts, the types of device used in the courses and the frequency of social media use.

Method

This study was based on causal comparative research method, which aims to examine the causes or consequences of existing differences between groups of individuals. The dependent variable of the study was the cyberloafing levels of vocational and technical high school students and the independent variables were gender, grade level, the type of device (computer or smart phone) intensively used in class, the number of social media accounts used in class and the frequency of social media use. Based on convenience sampling method, 145 vocational and technical high school students in the western Marmara region of Turkey were participated into the study. They had access to both computer and mobile phone in class. The cyberloafing levels of those students were measured with the use of "Cyberloafing Scale" (Akbulut et al., 2016), which was developed for educational settings. In the data analysis, independent-samples t-tests were conducted in order to examine difference in the cyberloafing levels of the students in terms of gender and the type of device intensively used in class. In the data analysis related to other independent variables, ANOVA tests were carried out.

Results

The findings revealed that while there was not a significant difference in the cyberloafing levels of the students in terms of gender and grade level, there was a significant difference in their cyberloafing levels in terms of the type of device intensively used in class, the number of social media accounts used in class, and the frequency of social media use. The results of this study indicate that cyberloafing is experienced at all grade levels in vocational and technical high schools, and therefore it is necessary to increase the awareness of the students in the beginning of high school. Moreover, the findings showed that the students who used their smart phones intensively in the class had a statistically significant higher cyberloafing level than the students who used computers in the class. In order to reduce cyberloafing behavior in class, it is important for teachers to use classroom policies, which effectively regulates students' computer and smartphone usage in the class. Also, the findings revealed that students with more social media accounts had a statistically significant higher cyberloafing level than those with fewer social media accounts. This finding suggests that social media sites are likely to cause students to show more cyberloafing behavior. Furthermore, based on the frequency of social media use, the students in the study were grouped into three as more, medium, and less by considering equal median intervals. The findings of the study showed the students who used their social media accounts more (at

least every 20 minutes) had a higher level of cyberloafing than those who used social media accounts less (at most 60 minutes).

Summary

In conclusion, the findings suggested that cyberloafing levels of the students significantly differed in terms of the types of device, the number of social media accounts, and the frequency of social media use. This study has limitation especially in terms of external validity since the participants of this study were allowed to access computer and smart phone in class. However, in Turkey, principles mostly do not allow students to use computer or smart phone in class. For this reason, it is suggested to implement a similar study at different vocational and technical high schools as well as at different types of schools.

Giriş

Teknolojideki ve internetteki gelişmeler sosyal, kültürel, eğitsel ve düşünsel alanlarda hayatımızı etkilemektedir. Eğitim alanındaki tarihsel sürece baktığımızda, teknolojinin ve internetin olumlu etkilerinden söz etmek mümkündür (Draude ve Brace; 1999; Sheingold ve Hadley, 1990; Tenner, 1996). Teknolojinin yaygınlaşmasıyla beraber eğitimciler, öğrencilerin öğrenme deneyimlerini geliştirme ve zenginleştirme yollarını aramaya başlamıştır. Bu nedenle özellikle okullarda teknolojiyle ilgili yapılan araştırmaların, öğrencilerin pedagojik deneyimlerini nasıl geliştirdiğine ve desteklediğine odaklanmaları şaşırtıcı değildir (Baker, Lusk ve Neuhauser, 2012). Her ne kadar süreç alanyazındaki araştırmaların teknoloji entegrasyonunun olumlu etkilerine odaklanmasıyla başlasa da, zaman içerisinde teknolojinin yanlış ya da fazla kullanımının olumsuz etkilerini araştıran çalışmalar artmaya başlamıştır (Baturay ve Toker, 2015; Brubaker, 2006; Chang ve Law, 2008; Ergün ve Altun, 2012; Kalaycı, 2010; Karaoğlan Yılmaz, Yılmaz, Öztürk, Sezer ve Karademir, 2015; Kurt, 2011). Çalışmaların odağının olumsuz etkilere doğru yönelmesinin nedenlerinden biri; bilgisayar, akıllı telefon, tablet gibi çoğunluğu taşınabilir olan araçlar ile internete erişimin artmasına ve bu araçların daha kolay ulaşılabilir hale gelmesine bağlanabilir (Akbulut, Dursun, Dönmez ve Şahin, 2016). Bir diğer neden ise, genç bireylerin mobil cihazlar öncelikli olmak üzere teknolojik gelişmelere ileri yaştaki bireylere göre daha kolay adapte olmaları ve bu sebeple teknolojinin yanlış ve fazla kullanımından doğacak olumsuz durumlara daha açık olmalarıyla ilgili olduğu söylenebilir. Üniversite ve lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalara göre öğrenciler sosyal ağlara erişmek, eğlenmek, internette gezinmek ve video izlemek amacıyla yoğun olarak mobil telefon kullanmaktadır (Lepp, Li ve Barkley, 2015; Lepp, Barkley, Sanders, Rebold ve Gates, 2013; Gezgin ve Çakır, 2016; Gezgin, Çakır ve Yıldırım, 2018). Öğrencilerin gün içerisinde okulda bulunmaları bu davranışları sınıf içerisinde yapmalarına olanak sağlamaktadır. Bunu destekler şekilde, başka bir çalışmada, öğrencilerin sınıf içerisinde sıklıklarında mobil telefonları ile ilgilendikleri, sosyal ağlarda zaman geçirdikleri ya da ödev yaparken Tweet atmak için molalar verdikleri rapor edilmiştir (Lepp, Barkley ve Karpinski, 2015).

Bahsedilen bu davranışlar alanyazında siber aylıklık (cyberloafing) olarak adlandırılmaktadır. İlk olarak Lim (2002) tarafından ortaya atılan bu terim internetin iş saatleri içerisinde iş dışı konularda özellikle kişisel amaçlarla kullanılması olarak tanımlanmıştır. Eğitim alanında da sıkça karşılaştığımız bu terim, internetin eğitim amacı dışındaki gerekçelerle kullanımı olarak tanımlanmıştır (Kalaycı, 2010) ve bu durum teknolojinin eğitime başarılı şekilde entegre edilmesinin önünde bir engel olarak ifade edilmiştir (Karaoğlan Yılmaz ve diğ., 2015). Tindell ve Bohlander (2012) yürüttükleri çalışmada öğrencilerin % 95'inin sınıfa cep telefonu getirdiklerini, % 92'sinin ders zamanında telefonlarını mesajlaşmak için kullandığını ve % 10'unun sınavlarda dahi mesajlaştıklarını belirtmiştir. Bu durum eğitim dünyasında problem yaratmaya başlamış ve araştırmacıların dikkatini çekmiştir.

Brubaker (2006) üniversite öğrencileri ile bir çalışma yürütmüş ve derslerde dizüstü bilgisayar kullanan öğrencilerde dikkat dağınıklığı gözlemlediğini ve bu öğrencilerin sınıf içi tartışmalarda geri planda kaldıklarını belirtmiştir. Benzeri bir çalışma, Bugeja (2008) tarafından yürütülmüş ve cep telefonu, dizüstü bilgisayar, oyun

konsolu gibi yeni teknolojilerin bireyleri birbirine bağladığı kadar dikkatlerini de dağıttığını ifade etmiştir. Hembrooke ve Gay (2003) yürüttüğü çalışmada derslerde dijital araçları kullanmalarına izin verilen öğrencilerin bu araçları kullanmayan öğrencilere göre hafıza testlerinde daha düşük puanlar aldıkları sonucunu bulmuşlardır. Gökçearslan, Kuşkaya Mumcu, Haşlamam ve Demirarslan Çevik (2016) Türkiye’de bir çalışma yürütmüşler ve akıllı telefon bağımlılığını etkileyen farklı değişkenleri araştırmışlardır. Araştırma bulgularına göre siber aylaklık davranışı akıllı telefon bağımlılığını anlamlı düzeyde etkilemektedir. Bahsedilen bu çalışmalar, siber aylaklık davranışlarının olumsuz etkilerini ortaya koymuştur. Siber aylaklığın altında yatan etkenlerin anlaşılması bu olumsuz etkilerin azaltılması yönünde bir katkı sağlayabilir. Bağrıaçık Yılmaz (2017) yürüttüğü çalışmada öğrencilerin siber aylaklık davranışlarının nedenlerini kişisel etkenler, çalışmayla ilgili etkenler ve dışsal etkenler şeklinde üç başlık altında toplamıştır. Bu çalışmada kişisel etkenler içerisinde merak, ilgi, dikkat dağınıklığı ve odaklanma sorunu; çalışmayla ilgili etkenlerde sıkılma, çalışılan konuyu sevmeme, yorulma; dışsal etkenlerde ise bilgisayarda çalışma, bildirimler, internete erişim parametreleri örnek olarak yer almaktadır. Benzeri şekilde Ergün ve Altun (2012) üniversite öğrencileri ile bir araştırma yürütmüş ve siber aylaklık nedenleri arasında öğrencilerin motive olamaması ve derse odaklanamaması, dersin öğrencilere sıkıcı gelmesi, öğrencilerin dersin faydalı olduğuna inanmamaları gibi etkenler olduğunu belirtmiştir. Bunlara ek olarak, Karaoğlan Yılmaz ve diğerleri (2015) günlük internet kullanım süresinin artmasının siber aylaklık davranışının artışına neden olduğunu belirtmişlerdir.

Alanyazındaki siber aylaklık ile ilgili diğer çalışmalar genel olarak iki temel konuya odaklanmıştır. Bu konular siber aylaklık davranışlarının sınıflandırılmasına (Akbulut ve diğ., 2016; Blanchard ve Henle, 2008; Doorn, 2011; Mastrangelo, Everton ve Jolton, 2006) ve siber aylaklık davranışının farklı değişkenler açısından incelenmesine yöneliktir (Arabacı, 2017; Bağrıaçık Yılmaz, 2017; Baturay ve Toker, 2015; Hartijasti ve Fathonah, 2016; Karaoğlan Yılmaz ve diğ., 2015; Knight, 2017). Eğitim alanında yapılan siber aylaklık davranışlarını sınıflandırmaya yönelik araştırmaların da Lim (2002) tarafından yapılan çalışmaya dayandığı söylenebilir. Lim (2002) 188 çalışan bireyle yaptığı çalışma sonucunda siber aylaklık davranışlarını iki temel faktöre ayırmıştır. Bu faktörler internette gezinme aktiviteleri ve e-posta aktiviteleri şeklindedir. Akbulut ve diğerleri, 2016 yılında benzeri bir çalışma yürütmüş ve Kalaycı’nın 2010 yılında uyarladığı ölçeği kullanmışlardır. Çalışma sonunda yeni bir ölçek geliştirmişler ve siber aylaklık davranışlarını paylaşım (sharing), alışveriş (shopping), gerçek zamanlı güncelleme (real-time updating), çevrimiçi içeriğe erişim (accessing online content) ve oyun (gaming/gambling) olarak tanımlamışlardır.

Siber aylaklığın farklı değişkenler açısından incelendiği çalışmaların çoğunlukla cinsiyet, sınıf düzeyi gibi etkenlere dayandığı görülmektedir. Cinsiyet değişkeni açısından bu çalışmalardan bazıları anlamlı fark bulurken (Arabacı, 2017; Karaoğlan Yılmaz ve diğ., 2015; Keser, Kavuk ve Numanoğlu, 2016; Knight, 2017) bazıları anlamlı fark bulamamıştır (Bağrıaçık Yılmaz, 2017). Keser ve diğerleri (2016), Türkiye’de üniversite öğrencileriyle bir çalışma yürütmüş ve çalışma bulgularına göre erkek öğrencilerin daha fazla internet bağımlılığı ve siber aylaklık davranışları gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Knight (2017) üniversite öğrencileriyle bir çalışma yürütmüş ve beklenenin aksine kız öğrencilerin erkeklere göre mobil telefonları ile daha fazla siber aylaklık davranışı gösterdiğini ortaya koymuştur. Ancak dizüstü bilgisayar ile siber aylaklık davranışında cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmiştir. Özetle, siber aylaklık davranışının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı konusunda kesin bir sonuç bulunmamaktadır.

Sınıf düzeyi değişkeni açısından da çalışma bulguları farklılık göstermektedir. Sınıf düzeyinin siber aylıklık davranışıyla anlamlı ilişkisi olduğunu belirten çalışmalar (Arabacı, 2017) ve anlamlı ilişkisi olmadığını belirten çalışmalar mevcuttur (Keser ve diğ., 2006). Arabacı (2017) çalışmasında 4. sınıf üniversite öğrencilerinin daha fazla siber aylıklık davranışı gösterdiğini ifade etmiştir. Bunun aksine, Keser ve diğerleri (2016) ise yapıları çalışmada öğrencilerin siber aylıklık davranışlarının sınıflara göre farklılaşmadığını bulmuşlardır. Bu çalışmalar genellikle üniversite düzeyinde yapılmış ve elde edilen bulgular siber aylıklığın sınıf düzeyine göre farklılaşması konusunda kesin bir sonuç ortaya koyamamıştır.

Bununla birlikte öğrencilerin kullandıkları araç türünün ve sosyal medya kullanımının siber aylıklığa olan etkisini inceleyen çalışmalarda bulunmaktadır. Gezgin ve Çakır (2016) tarafından 475 lise öğrencisinin katılımı ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin özellikle akıllı telefonlarını sıklıkla kullandıkları belirtilmiştir. Öğrencilerin akıllı telefonlarını yoğun olarak sosyal ağlarda gezinmek, fotoğraf paylaşmak, arkadaşları ile iletişime geçmek, video seyretmek, müzik dinlemek amaçlarıyla kullandığı rapor edilmiştir. Bu çalışmanın örneklemini neredeyse tamamının akıllı telefon sahibi olduğu çoğunluğu Anadolu lisesi ve meslek lisesinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Bu durum, öğrencilerin derslerinde sıkıldıklarında ya da dersi ilgi çekici bulmadıklarında özellikle akıllı telefon ve sosyal ağlar aracılığıyla siber aylıklık davranışı gösterebileceklerine işaret etmektedir. Ayrıca, siber aylıklığa bağımlılık açısından bakılan bir çalışma da, öğrencilerin teknolojik araçlara bağımlılık seviyeleri arttıkça, siber aylıklığa daha yatkın oldukları öne sürülmüştür (Yaşar ve Yurdugül, 2013). Benzer şekilde, sosyal medya uygulamalarının artışına bağlı olarak, siber aylıklık davranışının arttığı ifade edilmiştir (Garrett ve Danziger, 2008). Son dönemde akıllı telefon bağımlılığı ile ilgili araştırmaların artması, öğrencilerin siber aylıklık davranışlarını akıllı telefonları ile yapmaya daha yatkın oldukları ihtimalini güçlendirmektedir. Fakat şu da bilinmelidir ki, bilgisayar laboratuvarlarında çoğunlukla internet altyapısının gelişmiş olmasından dolayı, öğrencilerin ders dışındaki aktivitelerle uğraşmaları sıkça gözlemlenen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Kurt, 2011).

Alanyazındaki çalışmalar, siber aylıklık davranışının eğitim kalitesini olumsuz yönde etkileyebileceği ve sonuç olarak öğrenmeye engel olabileceği sonucuna ulaşmıştır (Askew, 2012; Bağrıaçık Yılmaz, 2016; Karaoğlan Yılmaz ve diğ., 2015). Çalışmalarda özellikle internet kullanımının artmasının siber aylıklığı arttırdığı ve öğretim aşamalarında kesilmeler olduğu, bunun da eğitime olumsuz yönde yansıtacağı üzerinde durulmuştur. Bu durumun net bir şekilde anlaşılması teknolojinin doğru kullanımına yönelik tedbirler alınmasına yarar sağlayacaktır. Ayrıca, Türkiye’de bilişim teknolojilerinin öğrenme-öğretme süreçlerinde daha etkin rol oynamasını hedefleyen Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) projesinde siber aylıklık, öğrenme-öğretme süreçlerinde bilişim teknolojilerinin etkili bir şekilde entegre edilmesine engel teşkil eden önemli etmenlerden birisi olarak kabul edilebilir (Karaoğlan Yılmaz ve diğ., 2015). Bu nedenle, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından derste bilgisayar ve özellikle akıllı telefonların kapatılması veya kullanımının yasaklanması kuralı getirilmesi yapılan yatırımların etkililiğini azaltacaktır. Bununla birlikte, özellikle derslerinde bilgisayarlara erişimi olan veya mobil telefon kullanımına izin verilen öğrenciler için siber aylıklık daha önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan mesleki derslerinde bilgisayar erişimi olan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinin ilgili bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler siber aylıklık açısından daha hassas bir grup olarak ele alınabilir. Bu nedenle öğrenme-öğretme süreçleri içinde yer edinmiş olan siber aylıklık konusu özellikle Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri açısından araştırılmalı ve derinlemesine

anlaşılmalıdır. Böylece etkili ders işleme yönünde neler yapılabileceği konusunda önemli bulgulara ulaşılabilecektir.

Belirtilen problemler ışığında, bu çalışmanın amacı mesleki derslerinde bilgisayar erişimi olan ve mobil telefonların serbest olarak kullanılabilirdiği mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylıklık davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Çalışmada, mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylıklık düzeylerinin cinsiyet, öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri, derste yoğun olarak kullandıkları cihaz türüne, derste kullandıkları sosyal medya uygulama sayısı ve sosyal medya uygulamalarını kontrol etme sıklıklarına göre farklılık gösterip göstermediği araştırılacaktır. Siber aylıklık davranışının farklı değişkenler açısından incelenmesi, bu davranışların analiz edilmesi ve olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirler alınması açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma alanyazındaki diğer çalışmalar (Baturay ve Toker, 2015; Akbulut, Dönmez ve Dursun, 2017) ile birlikte lise öğrencilerinin siber aylıklık davranışının anlaşılmasına katkıda bulunacak ve derslerinde bilgisayar erişimi olan ve mobil telefonları serbest olarak kullanabilen mesleki ve teknik lise öğrencilerinin, siber aylıklık davranışlarının anlaşılmasına örnek teşkil edecektir. Bu çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

Araştırma Soruları

1. Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylıklık düzeylerinde cinsiyet açısından farklılık var mıdır?
2. Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylıklık düzeylerinde öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılık var mıdır?
3. Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylıklık düzeylerinde derste yoğun olarak kullandıkları cihaz türüne (bilgisayar ve akıllı telefon) göre farklılık var mıdır?
4. Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylıklık düzeylerinde derste kullandıkları sosyal medya uygulama sayısına göre farklılık var mı?
5. Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylıklık düzeylerinde sosyal medyayı kontrol etme sıklıklarına göre farklılık var mıdır?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma nedensel karşılaştırma araştırma yöntemine dayanmaktadır. Bu araştırma yöntemi, bireylerin ait oldukları gruplar arasında var olan mevcut farklılıkların nedenlerini veya sonuçlarını incelemeyi amaçlamaktadır (Fraenkel, Wallen, ve Hyun, 2012). Bu kapsamda mevcut çalışmada mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylıklık düzeyleri arasındaki farklar cinsiyet, sınıf düzeyi, derste yoğun olarak kullanılan cihaz türü, derste yoğun olarak kullanılan sosyal medya sayısı ve sosyal medyayı kontrol etme sıklıklarına göre incelenmiştir. Çalışmadaki bağımlı değişken lise öğrencilerinin siber aylıklık düzeyleri iken seçilen bağımsız değişkenler ise cinsiyet, sınıf düzeyi, derste yoğun olarak kullanılan cihaz türü, derste yoğun olarak kullanılan sosyal medya sayısı ve sosyal medyayı kontrol etme sıklığıdır.

Katılımcılar

Uygun örneklem yöntemi kullanılan bu çalışmanın katılımcılarını Türkiye'nin batı Marmara bölgesindeki Mesleki ve Teknik Liselerde Bilişim Teknolojileri alanında öğrenim gören, mesleki derslerinde bilgisayara erişimi olan ve derslerinde mobil telefonlarını serbest bir şekilde kullanmasına izin verilen 145 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama sürecinde veri toplama formu 158 lise öğrencine dağıtılmış ancak 13 lise öğrencisi veri toplama formunu herhangi bir neden belirtmeden eksik doldurdıkları için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Öğrencilerin yaş ortalaması 16.23 (SS=1.03)'tür. Öğrencilerin diğer demografik özellikleri Tablo1'de verilmektedir.

Tablo 1.

Öğrencilerin Demografik Bilgileri

Cinsiyet	n	%
Kız	66	45.5
Erkek	79	54.5
Sınıf Düzeyi		
1.Sınıf	42	29.0
2.Sınıf	55	37.9
3.Sınıf	21	14.5
4.Sınıf	27	18.6
Derste En Yoğun Kullanılan Cihaz		
Bilgisayar	40	27.6
Tablet Bilgisayar	-	0.00
Akıllı Telefon	105	72.4
Derste Yoğun Olarak Kullanılan Sosyal Medya		
Youtube	136	93.8
Whatsapp – FB Messenger	132	91.0
Instagram	128	88.3
Snapchat	99	68.3
Facebook	88	60.7
Google Plus	73	50.3
Swarm	66	45.5
Twitter	45	31.0
Ekşi Sözlük	28	19.3
Wikipedia	20	13.8
Blog	12	8.3
Forum	12	8.3
LinkedIn	3	2.1
Sosyal Medya Hesap Sayısı		
5'den az	23	15.9
5-7 arası	74	51.0
7'den fazla	48	33.1
Sosyal Medyayı Kontrol Etme Sıklıkları		
Çok (en az20 dk'da bir)	52	35.9
Orta (20-60 dk'da bir)	64	44.1
Az (en fazla60 dk'da bir)	29	20.0

Not. n = 145

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada lise öğrencilerinin siber aylaklık düzeyleri eğitim ortamlarına özgü hazırlanmış “Siber Aylaklık Ölçeği” (Akbulut ve diğ., 2016) kullanılarak ölçülmüştür. Bu ölçek “hiçbir zaman” (1) ve “her zaman” (5) arasında değer alan 5’li Likert türünde olup, 5 faktör ve 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin faktörleri

“Paylaşım” (9 madde), “Alışveriş” (7 madde), “Gerçek zamanlı güncelleme” (5 madde), “Çevrimiçi içeriğe erişim” (5 madde) ve “Oyun”dan (4 madde) oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa kullanılarak hesaplanan güvenilirlik katsayısı ,95 olarak verilmiştir (Akbulut ve diğ., 2016). Bu çalışmada ise Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının ,94 diğer ifade ile oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir (Hair, Black, Babin, Anderson ve Tatham, 2006). Ayrıca ölçeğin “Paylaşım” alt ölçeğinin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ,93, “Alışveriş” alt ölçeğinin ,87, “Gerçek zamanlı güncelleme” alt ölçeğinin ,93, “Çevrimiçi içeriğe erişim” alt ölçeğinin ,94 ve “Oyun/Kumar oynama” alt ölçeğinin ,80 olarak bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin faktörlerinin güvenilirliğinin tatmin edici düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir (Hair ve diğ., 2006). Öğrencilerin siber aylıklık düzeyleri “Siber Aylıklık Ölçeği”ndeki tüm maddelere verdikleri yanıtların aritmetik ortalaması alınarak hesaplanmıştır. Bu ölçekle beraber öğrencilere cinsiyet, sınıf, ders esnasında yoğun kullanılan cihaz türü, sosyal medya uygulama kullanımı ve sosyal medya hesaplarını kontrol etme sıklıkları ile ilgili sorulardan oluşan demografik bilgi formu da verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplama süreci, araştırmacılar tarafından lise öğrencilerinin gönüllü katılımı esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Veriler toplanırken araştırmanın amacından katılımcılar haberdar edilmiş ve katılımcıların toplanan verilerin isimsiz ve gizli olarak tutulacağından emin olmaları sağlanmıştır.

Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin genel siber aylıklık düzeylerinin cinsiyete ve derste yoğun kullanılan cihaz türüne göre farklılaşp farklılaşmadıkları bağımsız örneklem t-test analizleri ile incelenirken, sınıf, derste yoğun olarak kullanılan sosyal medya uygulama sayısı ve derste sosyal medya uygulamalarını kontrol etme sıklıklarına göre farklılaşp farklılaşmadığı ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile araştırılmıştır. Yapılan ön analizler ile bu parametrik testlerin varsayımlarının (gözlemlerin bağımsızlığı, normal dağılım, varyansların homojenliği ve ölçüm seviyesi) hiç birisinin ihlal edilmediği görülmüştür. İstatistiksel olarak anlamlı farkın bulunduğu ANOVA analizlerinde hangi grupların birbirleri ile farklılaştığını bulmak için ise Tukey HSD testi kullanılarak çoklu karşılaştırma (Post-Hoc) testi yapılmıştır. Ayrıca, istatistiksel olarak anlamlı farkların bulunduğu analizlerde gruplar arasındaki farkın etki büyüklüğü için eta-kare değeri yorumlanmıştır. Etki büyüklüğü ,01, ,03 ve ,05 sırasıyla küçük, orta ve büyük etki değerine karşılık gelecek şekilde yorumlanmıştır (Field, 2009). Öğrenciler derste yoğun olarak kullandıkları sosyal medya uygulama sayısına göre üç gruba (Grup 1: 5’ten az, Grup 2: 5-7 arası ve Grup 3: 7’den fazla) ayrılmıştır. Ayrıca öğrencilerin sosyal medya hesaplarını kontrol etme sıklığı değişkeninden elde edilen sürekli veriler medyan aralıkları dikkate alınarak üç gruptan (ÇOK: en az 20 dk’da bir, ORTA: 20-60 dk’da bir ve AZ: en fazla 60 dk’da bir) oluşan süreksiz değişkene dönüştürülmüştür. Yapılan analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi ,05 olarak alınmıştır.

Bulgular

Araştırmadan elde edilen bulgular, araştırma soruları göz önünde bulundurularak sırasıyla sunulmuştur.

Cinsiyet açısından Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylıklık düzeyleri

Mesleki ve teknik lise öğrencilerin siber aylıklık düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla bağımsız örneklem t-testi analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre öğrencilerin siber

aylaklık düzeyleri açısından, kız ($\bar{X} = 2.59$, $SS = .91$) ve erkek öğrenciler ($\bar{X} = 2.63$, $SS = .78$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır, $t(143) = .31$, $p = .76$. Cinsiyete göre bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi Sonuçları

Cinsiyet	Siber Aylaklık Düzeyi			df	t	p
	n	$\bar{X}$	SS			
Kız	66	2.59	.91	143	.31	.76
Erkek	79	2.63	.78			

Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylaklık düzeylerinde öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılık var mıdır?

Mesleki ve teknik lise öğrencilerin sınıf düzeylerine göre siber aylaklık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3’te sunulmuştur. Analiz sonuçlarına göre, lise öğrencilerin siber aylaklık düzeyleri arasında sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır, $F(3, 141) = 2.38$, $p = .07$. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre siber aylaklık ortalama puanları, standart sapmaları ve tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 3.

Sınıfa Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Sınıf	Siber Aylaklık Düzeyi			F (3. 141)	p
	n	$\bar{X}$	SS		
1. Sınıf	42	2.42	.77	2.38	.07
2. Sınıf	55	2.55	.88		
3. Sınıf	21	2.71	.72		
4. Sınıf	27	2.94	.88		

Derste yoğun olarak kullanılan cihaz türüne göre Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylaklık düzeyleri

Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin derste yoğun kullandıkları cihaz türüne göre siber aylaklık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla bağımsız örneklem t-testi analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre öğrencilerin siber aylaklık düzeyleri açısından, bilgisayar kullananlar ($\bar{X} = 2.35$, $SS = .73$) ve akıllı telefon kullananlar ($\bar{X} = 2.71$, $SS = .86$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir, $t(143) = 2.30$, $p = .02$. İki grup arasında siber aylaklık düzeyine ilişkin bu farkın etki büyüklüğü incelendiğinde, küçük etki düzeyinde olduğu görülmektedir (eta-kare = .04). Bulguya göre derslerinde yoğun olarak akıllı telefonunu kullanan öğrencilerin siber aylaklık düzeyinin bilgisayar kullanan öğrencilere göre yüksek olduğu söylenebilir. Öğrencilerin derste yoğun olarak kullandıkları cihaz türüne göre siber aylaklık ortalama puanları, standart sapmaları ve yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 4’te özetlenmiştir.

Tablo 4.

Cihaz Türüne Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi Sonuçları

Cihaz Türü	Siber Aylaklık Düzeyi			df	t	p
	n	$\bar{X}$	SS			
Bilgisayar	40	2.35	.73	143	2.30	.02
Akıllı Telefon	105	2.71	.86			

Derste kullanılan sosyal medya uygulama sayısına göre Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylaklık düzeyleri

Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin derste yoğun olarak kullandıkları sosyal medya uygulama sayısına göre siber aylaklık düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Katılımcılar derste kullandıkları sosyal medya sayısına göre üç gruba ayrılmıştır (Grup 1: 5'ten az, Grup 2: 5 – 7 arası, Grup 3: 7'den fazla). Analiz sonucunda gruplar arasında siber aylaklık düzeyleri açısından anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir, $F(2,142) = 12.33$, $p=.00$. Gruplar arasındaki siber aylaklık düzeyindeki bu farklılığın etki büyüklüğü oldukça yüksektir (eta-kare = .15). Tukey HSD testi kullanılarak gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma (Post-Hoc) testi Grup 1'deki ($\bar{X} = 2.18$, $SS = .62$) öğrencilerin siber aylaklık düzeylerinin Grup 2 ($\bar{X} = 2.62$, $SS = .87$) ve Grup 3'teki ($\bar{X} = 3.16$, $SS = .72$) öğrencilerin siber aylaklık düzeylerinden istatistiksel olarak farklı olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte Grup 2'deki öğrencilerin siber aylaklık düzeylerinin Grup 3'teki öğrencilere göre istatistiksel olarak farklı olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar daha fazla sosyal medya hesabına sahip olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha fazla siber aylaklık davranışı gösterdiğini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin derste kullandıkları sosyal medya sonuçlarına göre siber aylaklık ortalama puanları, standart sapmaları ve yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5.

Sosyal Medya Sayısına Göre ANOVA analizi Sonuçları

Sosyal Medya Sayısı	Siber Aylaklık Düzeyi			F (3, 141)	p	Post hoc
	n	$\bar{X}$	SS			
5'ten az (1)	23	2.18	.62	12.33	.00	1 < 2 < 3
5 – 7 arası (2)	74	2.62	.87			
7'den fazla (3)	48	3.16	.72			

Sosyal medya kontrol etme sıklığına göre Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylaklık düzeyleri

Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin derste yoğun olarak kullandıkları sosyal medya uygulamalarını kontrol etme sıklıklarına göre siber aylaklık düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Öğrenciler eşit medyan aralıkları göz önünde bulundurularak 3 gruba ayrılmıştır (ÇOK: en az 20dk.'da bir, ORTA: 20-60 dk.'da bir, AZ: en fazla 60 dk.'da bir). Analiz sonucunda gruplar arasında siber aylaklık düzeyi açısından anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir, $F(2,142) = 5.63$, $p=$

.00. Gruplar arasında siber aylaklık düzeyindeki farklılığın etki büyüklüğünün yüksek olduğu ifade edilebilir (eta-kare = .07). Tukey HSD testi kullanılarak gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma (Post-Hoc) testi ÇOK sık sosyal medyayı kontrol eden öğrenci grubu ($\bar{X} = 2.84$, $SS = .86$) ile AZ sıklıkla sosyal medyayı kontrol eden grup ($\bar{X} = 2.21$, $SS = .62$) arasında siber aylaklık düzeyleri bakımından anlamlı bir fark bulunduğunu göstermiştir. ORTA sıklıkla sosyal medyayı kontrol eden grubun ($\bar{X} = 2.60$, $SS = .85$) hem AZ sıklıkla hem de ÇOK sık sosyal medyayı kontrol eden gruplardan siber aylaklık düzeyleri açısından bir fark bulunmamaktadır. Bu sonuç sosyal medya hesaplarını çok sık (en az 20 dk'da bir) kontrol eden öğrencilerin siber aylaklık davranışlarını sosyal medya hesaplarını az sıklıkla (en fazla 60 dk'da bir) kontrol eden öğrencilere göre daha fazla gösterdiği ifade edilebilir. Öğrencilerin sosyal medyayı kontrol etme sıklıklarına göre siber aylaklık ortalama puanları, standart sapmaları ve yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.

Sosyal Medya Kontrol Etme Sıklığına Göre ANOVA analizi Sonuçları

Sosyal Medya Kontrol Etme Sıklığı	Siber Aylaklık Düzeyi			F (3, 141)	p	Post hoc
	n	$\bar{X}$	SS			
Çok (1)	52	2.84	.86	5.63	.00	1 > 3
Orta (2)	64	2.60	.85			
Az (3)	29	2.21	.62			

Sonuçlar ve Tartışma

Bu çalışmada mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylaklık davranışlarının cinsiyet, sınıf, derslerde kullanılan cihaz türü, sosyal medya hesabı sayısı ve sosyal medyayı kontrol etme sıklığı gibi birçok değişken bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin siber aylaklık düzeyleri ve diğer bağımsız değişkenlere ilişkin veriler 145 mesleki ve teknik lise öğrencisinden anket yoluyla toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin siber aylaklık düzeylerinin cinsiyet ve sınıfa göre değişmediği, derslerde kullanılan cihaz türü, sosyal medya hesabı sayısı ve sosyal medyayı kontrol etme sıklığı bakımından ise farklılaştığı görülmüştür.

Bu çalışmada mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylaklık düzeylerinde cinsiyet açısından anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bu sonuç, derslerinde bilgisayar erişimi olan ve mobil telefonlarını kullanmasına izin verilen mesleki ve teknik lisesi öğrencilerinin cinsiyet fark etmeksizin benzer düzeyde siber aylaklık davranışını gösterdiğini ortaya koymaktadır. Alanyazında genellikle üniversite öğrencileri ile yapılan bazı çalışmalar benzer doğrultuda öğrencilerin siber aylaklık davranışlarının cinsiyet açısından farklılaşmadığını ortaya koysa da (Bağnaçık Yılmaz, 2017) alanyazındaki çalışmaların birçoğu siber aylaklık davranışın cinsiyete göre farklılaştığını göstermiştir (Arabacı, 2017; Kalaycı, 2010; Keser ve diğ., 2006; Yaşar ve Yurdugül, 2013). Bu çalışmanın gerçekleştiği öğretim ortamında elektronik araçlara erişim konusunda herhangi bir kısıtlama olmaması ve katılımcıların teknoloji alanında yeterli kişiler olması, öğrencilerin cinsiyet fark etmeksizin siber aylaklık davranışı göstermesine neden olmuş olabilir.

Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin sınıf düzeyine göre siber aylaklık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, siber aylaklık açısından bir fark tespit edilememiştir. Benzer şekilde yapılan çalışmalarda siber aylaklık etkinlikleri bakımından farklı sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark tespit

edilememiştir (Baturay ve Toker, 2015; Dursun, Akbulut, Dönmez ve Şahin, 2015; Keser ve diğ., 2016;). Aksine sınıf düzeyi açısından farklılık tespit edilen çalışmalarda bulunmaktadır. Arabacı (2017) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada 4. sınıf öğrencilerinin 1. ve 2. sınıf öğrencilerine göre siber aylaklık düzeylerinin yüksek olduğu rapor edilmiştir. Alanyazında farklı bulgulara rastlansa da, bu çalışmanın bulguları siber aylaklık davranışının mesleki ve teknik liselerin tüm sınıf düzeylerindeki öğrencilerin sergilediği bir davranış olduğunu göstermektedir. Cinsiyet değişkeninin de olduğu gibi bu durumun da çalışma katılımcılarının bilişim teknolojileri alanında öğrenim görmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Lise öğrencilerinin siber aylaklık düzeylerinde derste yoğun olarak kullandıkları cihaz türüne göre farklılık tespit edilmiştir. Derslerinde yoğun olarak akıllı telefon kullanan öğrencilerin bilgisayar kullanan öğrencilere göre siber aylaklık düzeylerinin yüksek çıktığı ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonuçlarda bulunmuştur. Bu sonuçlara paralel olarak alanyazında günümüz modern akıllı telefonlarının öğrencileri internette gezinmeye ve sosyal medya hesaplarını kontrol etmeye teşvik ettiği belirtilmiştir (Lepp ve diğ., 2015). Bu açıdan, öğrencilerin her yerden ve kolay erişim sağlayacağı akıllı telefonların siber aylaklık davranış göstermedeki cihazların başında geldiği söylenebilir.

Sosyal medya kullanımı açısından değişkenler incelendiğinde, sosyal medya hesap sayısı fazla olan veya sosyal medya hesaplarını derslerde sıklıkla kontrol eden öğrencilerin siber aylaklık düzeylerinin diğer öğrencilere göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu gözlenmiştir. Bunu destekler şekilde, Bağrıacık Yılmaz (2017) çalışmasında en sık gösterilen siber aylaklık davranışının Facebook'ta gezinmek olduğunu belirtmiştir. Üniversite öğrencilerinin siber aylaklık davranışları üzerinde yapılan bir başka çalışmada ders esnasında laboratuvarlarda öğrencilerin en fazla e-posta kullanma, müzik indirme, video izleme, gazetelere bakma ve sosyal ağ sitelerini ziyaret etme davranışlarını gösterdikleri rapor edilmiştir (Kurt, 2011). Bu sonuç doğrultusunda, sosyal medya programlarının öğrenciler arasında yaygınlaşmasının ve popüler olmasının siber aylaklık davranışlarını desteklediği söylenebilir.

Sonuç olarak, çalışma bulguları öğrencilerin siber aylaklık davranışına olan eğilimini alanyazındaki çalışmalara benzer olarak göstermektedir (Arabacı, 2017; Bağrıacık Yılmaz, 2017; Kalaycı, 2010; Kurt, 2011). Her ne kadar çalışmalarda cinsiyet ve sınıf düzeyi gibi değişkenler açısından farklı sonuçlar elde edilmiş olsa da varılan ortak nokta öğrencilerin siber aylaklık davranışını gösterdiği yönündedir.

Öneriler

Çalışmanın bulguları sonucunda öğretmenlere ve ileride siber aylaklık üzerine araştırma yürütecek araştırmacılar için bazı öneriler getirilebilir.

Bu çalışmada mesleki ve teknik lise öğrencilerinin siber aylaklık düzeylerinin öğrenim gördükleri sınıflara göre farklılaşmadığı görülmüştür. Dolayısıyla öğrencilerin lise yaşantılarının ilk dönemlerinden itibaren bilinçlendirilmeleri gerektiği ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın bulguları derslerinde yoğun olarak akıllı telefon kullanan öğrencilerin bilgisayar kullanan öğrencilere göre daha fazla siber aylaklık davranışı gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu bulgudan yola çıkarak derslerde siber aylaklığın önüne geçilmesi için öğrencilerin derslerde akıllı telefon kullanımına yönelik uygun politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Ders dışı etkinliklerin önüne geçilmesi için ise eğitim-öğretim faaliyetlerinde Milli Eğitim Bakanlığının okullara göndermiş olduğu ilgili yazıya benzer doğrultuda özellikle

akıllı telefonların kapatılması ve kullanılmaması düşünülebilir. Ancak bu önlemin öğretim sürecine teknoloji entegrasyonunu olumsuz yönde etkileyeceği göz ardı edilmemelidir. Bu açıdan mobil araçların derslerde öğretim amaçları doğrultusunda kullanılmasını destekleyecek uygulamalar ve etkinlikler hem teknoloji entegrasyonunu destekleyebilir hem de siber aylıklığın önüne geçebilir. Bununla beraber mesleki ve teknik liselerindeki bilgisayar laboratuvarlarında bilgisayarların kullanım kurallarının öğrenciye aktarılması siber aylıklığın azalmasına katkıda bulunabilir.

Çalışmada öğrencilerin derste yoğun olarak kullandıkları sosyal medya uygulama sayısının ve sosyal medya kontrol etme sıklığının siber aylıklık düzeylerini etkilediği bulunmuştur. Bu doğrultuda öğrencilerin siber aylık davranışlarını önlemek için sosyal medya uygulamaları öğretim sürecini destekleyecek şekilde derse entegre edilebilir. Ayrıca ders sırasında belirli aralıklarla pekiştirici olarak kılı telefon ve sosyal ağ kullanımının sağlanması öğrencilerin derse yönelik motivasyonunu artırabilir ve siber aylıklık davranışlarını azaltabilir.

Siber aylıklığın öğrencilerin akıllı telefon ve sosyal medya bağımlılığı açısından incelenmesi günümüz mobil cihazların öğretim-öğrenme sürecinde kullanılmaya ikilemi açısından önemli olduğu düşünülmektedir

Bu çalışmada öğrencilerin genel olarak siber aylıklık düzeylerinin cinsiyet, sınıf, sosyal ağ hesabı sayısı, derslerde kullanılan cihaz türü ve sosyal ağları kontrol etme sıklıkları açısından nasıl farklılaştığı incelenmiştir. İlerideki çalışmalar daha büyük örneklemeler ile bu değişkenler bakımından siber aylıklık davranışının alt boyutları olan “Paylaşım”, “Alışveriş”, “Gerçek zamanlı güncelleme”, “Çevrimiçi içeriğe erişim” ve “Oyun” davranışlarının nasıl farklılaştığını inceleyebilir.

Çalışmanın sonuçlarının bazı sınırlılıklar ışığında değerlendirilmesi gerekmektedir. Öncelikle çalışmanın verileri Türkiye'nin batı Marmara bölgesindeki mesleki ve teknik lisede öğrenim gören ve mesleki derslerinde bilgisayara ve akıllı telefonlarına erişimi olan 145 öğrenciyi kapsamaktadır. Bu nedenle benzer çalışmanın daha geniş katılımlı farklı bölgelerdeki meslek liseleri veya farklı lise türlerinde yapılmasında yarar vardır. Bununla birlikte bu çalışma öğrencilerin akıllı telefonuna erişimi olan bir mesleki ve teknik lisede yapılmıştır. Milli eğitimin okullarında çoğu derste bilgisayar ve özellikle akıllı telefonların kapatılması veya kullanımının yasaklanması kuralı getirdiği göz önünde bulundurulduğunda çalışmanın sonuçlarının dışsal geçerliğinin kısıtlı olduğu ifade edilebilir.

Kaynakça

- Akbulut, Y., Dönmez, O., ve Dursun, Ö. Ö. (2017). Cyberloafing and social desirability bias among students and employees. *Computers in Human Behavior*, 72, 87-95. doi:<https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.02.043>
- Akbulut, Y., Dursun, Ö. Ö., Dönmez, O., ve Şahin, Y. L. (2016). In search of a measure to investigate cyberloafing in educational settings. *Computers in Human Behavior*, 55, 616–625.
- Arabaci, B. (2017). Investigation faculty of Education students' cyberloafing behaviors in terms of various variables. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 16(1), 72–82.
- Askew, K. L. (2012). *The relationship between cyberloafing and task performance and an examination of the theory of planned behavior as a model of cyberloafing*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). University of South Florida, USA.
- Bağrıacık Yılmaz, A. (2017). Lisansüstü öğrencilerinin siber aylıklık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Karma bir çalışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 113–134.
- Baker, W.M., Lusk, E.J., ve Neuhauser, K.L. (2012). On the use of cell phones and other electronic devices in the classroom: Evidence from a survey of faculty and students. *Journal of Education for Business*, 87, 275-289.
- Baturay, M.H. ve Toker, S. (2015). An investigation of the impact of demographics on cyberloafing from an educational setting angle. *Computers in Human Behavior*, 50, 358–366.
- Blanchard, A. L., ve Henle, C. A. (2008). Correlates of different forms of cyberloafing: The role of norms and external locus of control. *Computers in Human Behavior*, 24(3), 1067–1084.
- Brubaker, A. T. (2006). *Faculty perceptions of the impact of student laptop use in a wireless internet environment on the classroom learning environment and teaching information and library science*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). University of North Carolina, Chapel Hill.
- Bugeja, M. (2008). The age of distraction: The professor or the processor? *The Futurist*, 42(1), 66–68.
- Chang, M. K. ve Law, S. P. M. (2008). Factor structure for young's internet addiction test: A confirmatory study. *Computers in Human Behavior*, 24(6), 2597–2619.
- Doorn, O. N. (2011). *Cyberloafing: A multi-dimensional construct placed in a theoretical framework*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans tezi). Eindhoven University of Technology, Holland.
- Draude, B. ve Brace, S. (1999). *Assessing the impact of technology on teaching and learning: Student perspectives*. The Mid-South Instructional Technology Konferansında sunulan bildiri, Murfreesboro, TN. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED436118.pdf>
- Dursun, Ö. Ö., Akbulut, Y., Dönmez, O. ve Şahin, Y. L. (2015). *Bilişim teknolojileri öğretmen adaylarının siber aylıklık profillerinin belirlenmesi*. 3rd. International Instructional Technologies & Teacher Education Symposium. Karadeniz Technical University. 09-11 September 2015, Trabzon-Turkey
- Ergün, E., ve Altun, A. (2012). Öğrenci gözüyle siber aylıklık ve nedenleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 36-51.

- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York, N.Y.; London: McGraw-Hill Higher Education.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using spss : (and sex and drugs and rock 'n' roll)* (3. bs.). Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- Garrett, R. K., ve Danziger, J. N. (2008). Disaffection or expected outcomes: Understanding personal Internet use during work. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(4), 937-958.
- Gezgin, D. M., ve Çakır, Ö. (2016). Analysis of nomophobic behaviors of adolescents regarding various factors. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 2504-2519.
- Gezgin D. M., Çakır, Ö., ve Yıldırım S. (in press). The relationship between levels of Nomophobia Prevalence and Internet Addiction among high school students: the factors influencing Nomophobia. *International Journal of Research in Education and Science*.
- Gökçearslan, Ş., Mumcu, F. K., Haşlamam, T., ve Çevik, Y. D. (2016). Modelling smart phone addiction: The role of smartphone usage, self-regulation, general self-efficacy and cyberloafing in university students. *Computers in Human Behavior*, 63, 639–649.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., ve Tatham, R. L. (2006). *Multivariate Data Analysis*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Hartijasti, Y., ve Fathonah, N. (2014). Cyberloafing across generation X and Y in Indonesia. *Journal of Information Technology Applications & Management*, 21(1), 1–16.
- Hembrooke, H. ve Gay G. (2003). The laptop and the lecture: The effects of multitasking in learning environments. *Journal of Computing in Higher Education*, 15, 46-64.
- Kalaycı, E. (2010). *Üniversite öğrencilerinin siber aylaklık davranışları ile öz düzenleme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe University, Ankara.
- Karaoğlan Yılmaz, F. G., Yılmaz, R., Öztürk, H. T., Sezer, B., ve Karademir, T. (2015). Cyberloafing as a barrier to the successful integration of information and communication technologies into teaching and learning environments. *Computers in Human Behavior*, 45(April 2015), 290–298.
- Keser, H., Kavuk, M., ve Numanoğlu, G. (2016). The relationship between cyber-loafing and internet addiction. *Cypriot Journal of Educational Science*. 11(1), 37-42.
- Knight, R. M. (2017). *Academic cyberloafing: a study of perceptual and behavioral differences on in-class cyberloafing among undergraduate students*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). East Carolina University, ABD.
- Kurt, M. (2011). *Siber aylaklık davranışlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. 5th International Computer & Instructional Technologies Symposium, 22–24 September 2011, Elazığ.
- Lepp, A., Li, J., ve Barkley, J. (2015). Exploring the relationships between college students' cell phone use, personality and leisure. *Computers in Human Behavior*, 43, 210–219.

- Lepp, A., Barkley, J. E., ve Karpinski, A. C. (2015). The relationship between cell phone use and academic performance in a sample of US college students. *Sage Open*, 5(1), 1-9.
- Lepp, A., Barkley, J. E., Sanders, G. J., Rebold, M., ve Gates, P. (2013). The relationship between cell phone use, physical and sedentary activity, and cardiorespiratory fitness in a sample of U.S. college students. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical*, 10(79), 1-9. Retrieved from <http://www.ijbnpa.org/content/10/1/79>
- Lim, V. G. K. (2002). The IT way of loafing on the job: cyberloafing, neutralizing and organizational justice. *Journal of Organizational Behavior*, 23, 675–694.
- Mastrangelo, P. M., Everton, W., ve Jolton, J. A. (2006). Personal use of work computers: Distraction versus destruction. *Cyber Psychology & Behavior*, 9(6), 730–741.
- Sheingold, K. ve Hadley, M. (1990) *Accomplished teachers: Integrating computers into classroom practice*. New York: Center for Technology in Education.
- Tenner, E. (1996). *Why things bite back: Technology and the revenge of unintended consequences*. New York, NY: Vintage Books.
- Tindell, D. R., ve Bohlander, R.W. (2012). The use and abuse of cell phones and text messaging in the classroom: A survey of college students. *College Teaching*, 60 (1), 1-9.
- Yaşar, S., ve Yurdugül, H. (2013). The investigation of relation between cyberloafing activities and cyberloafing behaviors in higher education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 83, 600-604.